

Een ware participatie-democratie

Wat bindt de moderne samenleving en welke bijdrage moeten christen-democraten leveren om deze samenbindende krachten de ruimte te geven c.q. te stimuleren? Het zijn wat mij betreft wezenlijke vragen waaraan het CDA wat de beantwoording betreft een substantiële bijdrage moet leveren.

In het zoeken naar antwoorden op deze vragen en de bepaling van de rol van de overheid hierin heeft de christen-democratie een rijke traditie. In deze traditie heeft het maatschappelijk weefsel tussen overheid en individu steeds een essentiële plaats gehad, waar de paarse partijen in hun denken voortkomend uit de geest van de Franse Revolutie de nadruk leggen op een overheid-individu schema. Het maatschappelijk weefsel is van vitaal belang om een samenleving bij elkaar te houden. Dat wil wat mij betreft echter niet zeggen dat op nieuwe vragen dezelfde antwoorden van het verleden gegeven moeten worden. Het lijkt er soms op dat te gemakkelijk wordt teruggevallen op of wordt vastgehouden aan structuren die in het verleden zijn gegroeid maar waarvan de functie en de betekenis uit het oog verloren zijn. Het is zaak voor de christen-democratie om deze tijd van oppositie te benutten om, voort-

bouwend op haar traditie, kritisch te kijken naar deze maatschappelijke ordening. In het verleden is wellicht een te grote nadruk gelegd op de 'terugtrekkende overheid' als leidend beginsel. Stelling nemen over de rol van de overheid raakt de kern van het christen-democratisch gedachtengoed. Christen-democraten zien de mens niet alleen als individu, maar leggen daarnaast de nadruk op de mens in relatie tot de medemens. Dat heeft gevolgen voor het persoonlijk en het maatschappelijk handelen. Verantwoordelijkheid dus. Niet als vrijblijvendheid of open deur maar omdat mensen in eerste instantie hun eigen lot ter hand kunnen nemen en tegelijkertijd daarbij het lot van anderen voor ogen houden.

Dilemma

Dit gezegd zijnde moeten maatschappelijke vraagstukken uitgewerkt worden zodanig dat verantwoordelijkheid geen vrijblijvendheid is maar actief beleefd wordt. Het is immers mooi opgeschreven, maar hoe om te gaan met de 'facts of life' waarin de verbrokkeling in de samenleving duidelijk wordt, waar werkenden en werklozen hun plek zoeken, waar de economische bedrijvigheid haar eigen regels stelt, waar overheden hun taken inhoud geven in het bewustzijn dat de burger niet meer ervaart dat de over-

Dr. E. Heerma

heid ook van hem of haar is, waar maatschappelijke organisaties en andere verbanden verantwoordelijkheden dragen maar tegelijkertijd geconfronteerd worden met het 'primaat van de politiek'.

In dit dilemma moet de christen-democratie kiezen voor een benadering die aansluit op de beleving van de burger en die mensen in staat stelt hun verantwoordelijkheid op te pakken. De overheid zou meer dan in het verleden haar kerntaken scherp moeten formuleren en deze overtuigend en gericht moeten uitvoeren; hiervoor is eerder een sterke dan een terugtrekkende overheid nodig. Op andere gebieden zal de overheid juist mensen en gemeenschappen de ruimte moeten geven. De burger wil te recht invloed op zaken die hem of haar dagelijks raken; op het werk, op school en in de buurt. Op dergelijke wensen van mensen en gemeenschappen moet de overheid voortborduren. Dat is de goede weg naar een ware participatiedemocratie. Die participatie blijft uiteraard niet beperkt tot de kleinschalige gemeenschappen waarin mensen zich thuisvoelen, maar reikt ook naar de macro-vragen van de samenleving. Zo nodig zelfs over de grenzen heen: de betrokkenheid van veel burgers bij de acties van Greenpeace is daarvan een duidelijk voorbeeld.

Paars en de uitdaging voor het CDA

Paars kiest in de vragen van verantwoordelijkheidsverdeling en maatschappelijke ordening een andere richting. Soms heeft het trekken van 'verdeel en heers'-politiek. De ene keer wint de één, de volgende keer de ander. Het veel geprezen 'primaat van de politiek' heeft het risico in zich dat de belangen van minderheden uit het oog

worden verloren en draagvlak alleen blijkt uit de toevallige meerderheden. Ik zie de uitdaging voor het CDA om de verantwoordelijkheidsvraag steeds opnieuw in verschillende verschijningsvormen aan de orde te stellen.

Niet alleen door alert te zijn op het wegdrukken van het maatschappelijk weefsel door paars, maar ook door eigentijdse alternatieven te ontwikkelen en aan te sluiten op nieuwe vormen van maatschappelijk weefsel.

In plaats van de door paars overal geïntroduceerde marktwerking zou daarbij gedacht kunnen worden aan de juridische vorm van coöperaties en onderlinge waarborgmaatschappijen, waarin burgers hun gemeenschappelijke belangen zelf regelen, bijvoorbeeld waar het beheer van de kabel en andere geprivatiseerde nutsbedrijven betreft. Aan meerjarige concessies die bijvoorbeeld omroepen en universiteiten de gelegenheid geven om zelf op de toekomst in te spelen. De *civil society* die van onderop gestalte krijgt, zou een vorm van oude vertrouwde algemeen verbindend-verklaring van private overeenkomsten wel eens heel nodig kunnen hebben. Of het nu ondernemersovereenkomsten inzake de milieugebruiksruimte betreft of collectieve arbeidsovereenkomsten waarin de werknemers van één bedrijfstak een collectieve wekelijkse rustdag willen beschermen. Laten we daarom ook geen oude schoenen weggooiden voor we nieuwe hebben. Opdat de christen-democratie ook in oppositionele context, een stroming met toekomst en betekenis zal zijn. ─

Drs. E. Heerma

In de column geven de leden van de redactie hun persoonlijke opvattingen weer. Zij hopen daarmee een aanzet te geven voor reflectie of debat.